

MERDEKA

Nr 46 - september 2010

ÖSTTIMOR

Information

Offer hedrades i Aceh

Fem år efter att fredsavtalet undertecknades mellan Indonesiens regering och Rörelsen för ett fritt Aceh (GAM) har åtagandena om att upprätta en sannings- och försoningskommission samt en människorättsdomstol i området ej uppfyllts. Offren för människorättsbrott minns dock vad de har varit med om: den 3 maj vittnade offer i den ceremoni som hölls med anledning av "Simpang KKA-massakern" (KKA = Kertas Kraft Aceh: pappersbruk).

Massakern ägde rum den 3 maj 1999 utanför industristaden Lhokseumawe i norra Aceh, där indonesiska soldater sköt mot tusentals demonstranter varvid minst 49 människor dödades medan 156 sårades. Dagarna innan hade soldaterna misshandlat flera bybor i området när de letade efter en soldat som ska ha försvunnit under en religiös ceremoni i byn. Bybor och militär förhandlade då fram en överenskommelse som innebar att soldaterna ej fick beträda byn utan tillstånd. När militära befäl sedan bröt mot överenskommelsen mobiliserades demonstranter till KKA-korsningen, där massakern ägde rum.

Ceremonin, i vilken offer, människor i området, lokala regeringsrepresentanter, journalister och NGO-medlemmar, totalt omkring 1.000 personer deltog, hölls på just den platsen. På så sätt hedrades offren och stöd uttrycktes för kampanjen för att upprätta en lokal sannings- och försoningskommission.

Böner för offren

En muslimsk predikant inledde ceremonin med att be för offren och deras familjer. Offrens lidanden måste erkännas. Brotten mot mänskligheten som begicks under den 30 år långa konflikten får ej upprepas. Murthau, ordförande för organisationen för offer för människorättsbrott i norra Aceh, påpekade att de flesta offren för massakern lever under svåra omständigheter och krävde att en lokal sannings- och försoningskommission ska bildas.

Fem offer för massakern vittnade i en utfrågning som leddes av representanter för lokala människorättsorganisationer och lokala organisationer. Den var den första i sitt slag någonsin i Indonesien. Offren gav alla levande vittnesmål om sina upplevelser i den förvirrade situation som präglade området den 3 maj 1999. Tre av dem hade sårats och en mor hade förlorat sin son (bara fyra vittnesmål är med). Efter utfrågningen restes en sten som en grund till det monument regeringen i norra Aceh ska upprätta som det första lokala offentliga monument som hedrar offer för människorättsbrott. Böner lästes och sånger sjöngs och en religiös ledare välsgnade stenen.

Gabriel Jonsson

Källa: Fabian Junge, "Public Commemoration for Victims of the Aceh Conflict," Watch Indonesia!, 9/6 2010.

**Nyheter från Östtimor,
Västpapua, Aceh och Indonesien**

Merdeka & ÖsttimorInformation

Offer hedrades i Aceh	1
Redaktören har ordet	3
Regeringskris i Östtimor?	3
Indonsien - 65:e självständighetsdagen	3
Gastao Salsinha och 25 andra soldater benådade	4
Politiska fångar torteras på Moluckerna	5
Bok om Sergio Vieira de Mello	6
Bistånd på annat sätt	7

Rev A 2010-09-30

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Ickekommersiell-Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> eller skicka ett brev till Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California, 94105, USA. Material som publiceras i Merdeka & ÖsttimorInformation kan också publiceras i <http://www.globalarkivet.se>.

Prenumeration 125 kronor för 4 nummer
Lösnummer 35 kronor
Östtimorkommittén
c/o Pollák
Wiboms v 12, 2 tr
171 60 SOLNA
Tel 08-27 24 27
epost pren@osttimorkommitten.se
Plusgiro 1 81 92-5

Merdeka & ÖsttimorInformation

Ansvarig utgivare:
Gabriel Jonsson

Redaktör:
Gabriel Jonsson

Redaktionsadress:
Gabriel Jonsson
Råsundavägen 24, 2 tr
169 67 SOLNA
redaktor@osttimorkommitten.se
Tel 08-33 62 47

Layout:
Östtimorkommittén

Adresser:
Föreningen ett Fritt Papua
c/o Jonsson
Råsundavägen 24, 2 tr
169 67 SOLNA
Plusgiro 4 19 12 84-1

Östtimorkommittén
c/o Jonsson
Råsundavägen 24, 2 tr
169 67 SOLNA
Plusgiro 1 81 92-5

Tryck:
Ågrenshuset Produktion AB

ISSN Nr: 1402-2559

Annonspriser på begäran

Redaktören har ordet

Avsaknaden av nyheter från Indonesiens övärld i svenska medier innebär ingalunda att det inte händer någonting i världens största arkipelag, något som framgår i detta nummer. Mest utrymme bland den senaste tidens händelser får president José Ramos-Hortas benådning i augusti av rebelledaren Gastao Salsinha och 22 andra rebeller. De hade dömts i mars för angreppen den 11 februari 2008 mot presidenten och premiärminister Xanana Gusmão. Kritiken som riktades mot frigivningen är det huvudsakliga temat i artikeln. Vi skriver även om Östtimor regeringskoalition samt det bistånd landet får från Kina och Kuba. Kina är en allt aktivare global aktör och har bland annat byggt presidentpalatset i Östtimor, men andra länder, i synnerhet Indonesien, är viktigare för önationens utrikeshandel. Till innehållet om Östtimor hör slutligen en recension av en bok om Sergio Vieira de Mello, som var chef för den första FN-missionen i landet 1999-2002 och omkom året efter i ett då riktat mot FN i Bagdad.

När det gäller Indonesien skriver vi om det årliga firandet av självständighetsdagen från Nederländerna den 17 augusti och om tortyr av politiska fångar på Moluckerna. Indonesiska myndigheter accepterar nämligen inga handlingar, som kräver självständighet för ögruppen eller kan uppfattas som stöd för kravet. Det är beklagligt att ett land som kallas "världens tredje största demokrati" (efter Indien och USA) fortsätter att begå övergrepp mot människor som fredligt uttryckt sina åsikter - man får hoppas att mänskliga rättigheter respekteras bättre framöver. Ett steg i rätt riktning kan sägas vara den ceremoni som i maj ägde rum i Aceh för att hedra offren för en massaker i maj 1999. Man får hoppas att åtagandena i fredsavtalet från 2005 mellan den indonesiska regeringen och Rörelsen för ett fritt Aceh om att upprätta en sannings- och försoningskommission samt en människorättsdomstol i området uppfylls. Det vore ett steg i humanitär riktning.

Gabriel Jonsson

Regeringskris i Östtimor?

Vice premiärminister Mário Carrascalão, ansvarig för den statliga förvaltningen och bekämpning av korruption, tidigare ordförande i det socialdemokratiska partiet PSD, ett av de fyra partierna i regeringskoalitionen AMP, och tillhörande en av Östtimors mest inflytelserika familjer, under den indonesiska ockupationen en tid guvernör, avgick den 6 september.

Carrascalão har i ett långt brev angett bland annat att hans påpekande om korruption inte utretts ordentligt som orsak för avgången. Premiärminister Xanana Gusmão har svarat med offentliga utskällningar.

Om PSD skulle lämna regeringskoalitionen och sluta

att stödja regeringen, skulle det leda till en regeringskris. Följderna av den skulle vara svåra att förutse. Även utrikesminister da Costa tillhör PSD och är partiets nuvarande ordförande. Tidigare under året angreps han också av premiärministern. PSD har tillsammans med ett annat socialdemokratiskt parti, ASDT, 11 av parlamentets 65 platser medan Gusmãos CNRT har 18 och det största oppositionspartiet Fretilin 21.

Efter Carrascalãos avgång har dock PSD förklarat att man inte har för avsikt att lämna koalitionen.

Tommy Pollák

Indonesien - 65:e självständighetsdagen

Den 17 augusti 1945 proklamerade Sukarno och Hatta Indonesiens självständighet från Nederländerna, som hade koloniserat landet i 350 år. Omvärlden erkände inte Indonesiens självständighet förrän en överenskommelse hade uppnåtts vid konferensen i den Haag den 27 december 1949 mellan den nederländska regeringen och Indonesiens delegation.

Indonesien betraktar den 17 augusti som självständighetsdag. Det sägs att hittills har Nederländerna inte erkänt den 17 augusti som Indonesiens självständighetsdag. Den legala orsaken till detta är att de hade de jure och de facto makt över Indonesien till den dag överenskommelsen undertecknades.

Firas årligen

Varje år firar indonesier med stolthet och pompa sin självständighetsdag. Den centrala ceremonin äger rum i

huvudstaden Jakarta och är en huvudnyhet i massmedia och bland allmänheten. Därför reagerade man kraftigt på att nationalsången "Indonesia Raya" inte sjöngs den 15 augusti vid ceremonin i parlamentet (Dewan Perwakilan Rakyat) - annars brukar det alltid vara med i protokollet från den officiella ceremonin. Ingen förklaring har getts. Och presidentens tal kritiserades för att innehållet inte stämmer överens med verkligheten. Purnomo Agung, vice talman i parlamentet, säger att presidenten i sitt tal egentligen skulle förstärka förtroendet för samhället. Han skulle också ta upp landets integritet i relationen med Malaysia. Presidentens tal stämmer inte överens med att ekonomins tillväxt förväntas bli 7,1% år 2014.

I ceremonin i presidentpalatset den 17 augusti spelade militärens musikkår nationalsången, men också en sång som president Susilo Bambang Yudhoyono (SBY)

Fortsättning på sidan 5

Gastao Salsinha och 25 andra soldater benådade

Även Du undrar säkert över att Östtimors president José Ramos-Horta redan nu benådat rebelledaren Gastao Salsinha och 22 andra rebeller, alla tidigare soldater i Östtimors armé, F-FDTL. De 23 dömdes den 3 mars i år till långa fängelsestraff för att den 11 februari 2008 ha angripit presidenten och premiärminister Xanana Gusmão i två samordnade attacker. Ramos-Horta blev svårt skadad och vårdades en längre tid på sjukhus i Australien efter att Alfredo Reinado, den dåvarande ledaren för ex-soldaterna, och en annan ex-soldat, skjutits till döds, sedan rebellerna tagit sig in på Ramos-Hortas tomt.

Den 27 augusti vandrade de 23 brett leende ut genom huvudingången till Becora-fängelset i Dili efter benådningen den 20 augusti, 35-årsdagen av bildandet av Falintil, moståndsrelsens väpnade gren.

Dessutom benådade presidenten tre soldater som dömts för att ha skjutit och dödat åtta poliser framför justititeministeriet under krisen 2006.

Presidents beslut att benåda Gastao Salsinha och hans grupp har ådragit sig en hel del kritik från civilsamhället och många vanliga människor. "Jag tycker inte att vårt land är grundat på lagar och rättvisa. För mig är rättsväsendet ett skämt och drabbas av inblandning huvudsakligen från presidenten. Man kan döda människor och bli benådad av presidenten och jag hoppas att presidenten också kan benåda eller ge amnesti åt dem som stjal kycklingar från folk därför att de är så fattiga", sade Marcelino D. S. Araujo Santo under en ceremoni på *Democracy Field*, som bevitnades av statsöverhuvudet idag.

Judicial System Monitoring Programme (JSMP), en oberoende organisation som genom juridiska analyser och bevakning av domstolsförfaranden vill bidra till och utvärdera processen att bygga upp ett starkt rättsväsende i Östtimor, menar att det finns allvarliga problem med utformningen av benådningssystemet och att det framgår av hur praxis för benådningar utvecklats i Östtimor. JSMP menar att presidenten har missbrukat sin rätt att benåda dömda.

I det här fallet menar JSMP att alla dömda benådades på samma sätt trots att de var dömda för olika brott. Benådningarna grundades inte på en utvärdering av de enskilda förhållandena, vilket är normalt. JSMP har i detalj följande invändningar:

1. Presidentens beslut antyder att domarna var oskäligen eller till och med felaktiga. Detta tyder på en 'extraordinär' praxis eftersom benådning endast borde ske under exceptionella förhållanden och det inte borde vara praxis att utfärda benådningar varje gång en högtidsdag firas.
2. Benådningar borde endast utfärdas, när individuella hänsyn tagits. Fall och människor borde

inte klumpas ihop och bedömas kollektivt, vilket skett i detta fall.

3. De 26 dömda, som benådats, hade dömts till mellan 5 och 16 års fängelse. Domarna avspeglar brottens olika allvar. Domstolars domar grundar sig alltid på fakta som framkommit i grundliga och trovärdiga rättegångar. Därför måste presidenten lägga fram skäl till att domstolens beslut betraktas som oskäligen och varför inte hela straffet, eller åtminstone halva straffat, ska avtjänas.
4. Varje stycke i presidentens benådningsdekret angav följande skäl: "gott uppförande och humanitära skäl". Det visar att det inte gjorts någon särskild utvärdering av varje dömd person under dennes fängelsetid. Den här sortens praxis kommer att sluta med att normala procedurer förstörs och minska domstolarnas auktoritet och göra deras beslut meningslösa.
5. JSMP menar att presidenten bara ska kunna sätta ned en dömd persons straff i förhållande till strafflängden och att presidenten inte helt borde kunna fria dömda.
6. Artikel 65 (2) i Östtimors brottsbalk tillåter omvandling av fängelsestraff till "villkorlig frigivning", om den dömd visat gott uppförande och avtjänat hälften av sitt straff.
7. De nämnda benådningarna hänför sig till mycket allvarliga brott med allvarliga följder och har allvarliga följder för rättsväsendet och samhället.
8. Det här beslutet avspeglar också en politik som inte värderar och respekterar de juridiska institutionernas ansträngningar och uppmuntrar inte allmänhetens tilltro till det juridiska systemet.

Även om presidenten utövat sin rätt enligt konstitutionens artikel 85 (1), så måste denna läsas tillsammans med avsnitten om likhet inför lagen, rättsinstansernas oberoende och andra delar. JSMP beklagar presidentens handlande och menar att hans personliga åsikter och filosofi, som han ofta hänvisat till vid benådningar, inte kan erkännas som en lag.

Enligt *Tempo Semanals* källa inom Dilis distriktsdomstol är Salsinha och hans 22 medbrottslingar också misstänkta för inblandning i anfallet på en militärkonvoj den 23 maj 2006 vid Fatu Ahi, som resulterade i flera döda. "Dom kommer att falla i målet om anfallet i Fatu Ahi i mitten på september", sade källan till *Tempo Semanal*.

Tommy Pollák

Källor: *Tidningen Tempo Semanal*
Judicial System Monitoring Programme (JSMP), <http://www.jsmp.minihub.org>

Fortsättning från sidan 3

har komponerat, "Mentari Bersinar" ("Solen skiner"). Som en gåva till ceremonins gäster delade presidenten ut boken *Sekarang Kita Makin Percaya Diri (Nu tror vi mer på oss själva)*. Boken innehåller en intervju med presidentens äldste son Agus Harimurti Yudhoyono, som gjordes i presidentens residens i Puri Cikeas, Bogor, den 24 juli 2010 av journalisterna Budi Winarno och Koesworo Setiawan från tidningen *Jurnal Nasional*. Det är första gången, som man under den officiella självständighetsceremonin spelar en sång skriven av presidenten samt delar ut en bok som innehåller en intervju med den äldsta sonen.

Den allmänna uppfattningen om firandet av självständighetsdagen, särskilt ceremonierna i parlamentet och presidentpalatset, var inte positiv. Tiden för självständighetsdagen sammanföll med Ramadan, fastemånaden. Vid nationella och religiösa högtidsdagar brukar myndigheterna bevilja amnesti, reducera fängelsestraff samt ge fångar permission. Bland dem som fick permission fanns inte bara kriminella utan också terrorister samt korruptionsdömda. En korruptionsdömd som fortsatt går fri är Aulia Pohan, tidigare vice vd för "Bank Indonesia", ty han är svärfar till presidentens äldste son.

Hendrik Amahorseja

Politiska fångar torteras på Moluckerna

Måndagen den 13 september 2010 avled Yusuf Sipakoly. 55 år gammal. Yusuf greps för att ha hjälpt en grupp politiska aktivister som hade vecklat ut Republik Maluku Selatans (Republiken Syd moluckerna) flagga under en uppvisning av traditionell krigsdans, när Indonesiens president Susilo Bambang Yudhoyono besökte Ambon på den nationella familjedagsceremonin i juni 2007.

Flaggan betraktas av folket som Moluckernas självständighetssymbol. Ofta kallas den för Benang Raja (regnbåge). Att inneha flaggan betraktas som förräderi mot den indonesiska staten och kan ge flera års fängelse. Yusuf Sipakoly deltog inte i krigsdansuppvisningen men arresterades på grund av att han hade haft en liten regnbågsflagga och dömdes därför till 12 års fängelse. I en intervju med den australiska dagstidningen *The Age* två veckor före sin död, berättade han att han hade blivit arresterad av den speciella polisenheten Densus 88, som bekämpar terrorister. Australien och USA är ansvariga för att träna och finansiera enheten.

Brutal polisenhet

Enligt Amnesty International och Human Rights Watch är den australiska regeringen medveten om anklagelserna för brutalitet och har uttryckt sin oro. Det sägs också att tjänstemän vid Australiens ambassad i Jakarta har gjort förfrågningar till den indonesiska nationella polisen, bland annat vid ett besök för inte länge sedan, i vilka anklagelserna riktas mot regeringen och företrädare för det civila myndigheterna. Indonesiens rikspolischef Mos Bambang Hendarso Danuri har avvisat förslaget om att den australiska regeringen skulle undersöka Densus 88. Det finns inga utländska myndigheter som kan genomföra någon form av utredning av våra tjänstemän sade Bambang till journalister i presidentens residens enligt *The Jakarta Globe* den 14 september i år. Hur arresterade behandlas av Densus 88 kan man se på <http://www.youtube.com/watch?v=3D2EThjj3313M>—*Anti-terror unit deals out own terror*.

Yusuf Sipakoly sade att han hade blivit bunden med nylonrep. Hans huvud täcktes med en hink och sedan

slog de över hela hans kropp med träblock. Han hävdade att han blev tvingad att dricka varmt vatten blandat med karbonpapper. Därför fick han problem med njurarna och magkramp. "Jag har inte begått någon subversiv handling, aldrig haft en pistol och siktat på någon eller något, jag har aldrig begått någon terrorattacker mot staten, jag ville bara bevisa att jag har rätt att uttrycka min åsikt". I intervjun sade Yusuf Sipakoly också: "Jag tror sanningen säkerligen kommer fram, men det går långsamt".

Dog efter tortyren

Yusuf blev allvarligt sjuk efter tortyren under förhören och interneringen. Han blev slagen i buken, något som kan ha fått hans njurar att brista och orsakat inre blödningar i vitala organ. Under tre år fick han inte sjukvårdsbehandling sade Samuel Wailaruny, advokat från Moluckernas folks försvarsteam, till tidningen *The Jakarta Globe*. Först en vecka före sin död fick Yusuf vård på Kuda Mati sjukhus. Han var redan mycket svag, ansiktet var redan blått och jag kunde se ljuset i hans ögon blekna, sade Samuel. Brutal misshandel drabbar inte bara Yusuf Sipakoly utan också 70 andra som tidigare hade dömts och som sade att de hade också behandlats brutalt.

En annan grupp på 12 personer arresterades i samband med att president Susilo Bambang Yudhoyono kom till Ambon för att delta i en ceremoni som ordnades med anledning av segelbåtstävlingen mellan Darwin och Ambon (Banda Sail) den 3 augusti i år. Det sägs att under loppet av en vecka var fångarnas ögon förbundna, de blev slagna, tvingades sitta i stressande ställningar samt tvingades äta chilipeppar. Yonias Syahaya blev därför förlamad från midjan nedåt.

Chandran Lestyono, talesman för ministeriet för för rättsliga och mänskliga rättigheter, som övervakar landets rättsväsende, sade att på grund av finansiella begränsningar får fångarna otillräcklig medicinsk behandling. Enligt honom avsätts endast 1,65 dollar per år och fånge för sjukvård.

Hendrik Amahorseja

Bok om Sergio Vieira de Mello

Samantha Power, Anna Lindh-professor vid Harvard University, slutförde 2008 efter fyra års arbete *Chasing the Flame*. Boken, som är baserad på intervjuer med mer än 300 personer, däribland Kofi Annan, Xanana Gusmão, José Ramos-Horta, Hans Corell och Jan Eliasson, på tidigare icke granskade FN-dokument och sekundärkällor, tillkom på förslag av chefredaktören på *The Atlantic*. Den gavs 2009 ut av Albert Bonniers förlag med titeln *Han som brann för världen: Fredsmäklaren Sergio Vieira de Mello* (631 s, översättare Thomas Engström).

Boken inleds med en kronologisk översikt över hans liv som är mycket värdefull för läsningen. Han föddes 1948 i Rio de Janeiro, men eftersom hans far var diplomat tillbringade han fram till 1962 endast åren 1952-54 i Brasilien. Under övriga år levde familjen i Argentina, Italien (tre perioder) och Libanon. År 1956 började sonen studera på franska skolan i Milano och studerade efter hemkomsten på det fransk-brasilianska läroverket i Rio för att 1967 inleda sina filosofistudier på universitetet där. Han var missnöjd med studierna och frågade därför sin far, som då arbetade i Tyskland, om han fick utbilda sig i Europa. Det fick han och studerade därför vid Fribourguniversitetet och Sorbonne, där han 1969 tog sin examen i filosofi. Samma år avskedade militärjuntan på dubiösa grunder hans far som därför meddelade sonen att han inte skulle ha råd att bekosta forskarstudierna vid Sorbonne. Via kontakter fick Sergio de Mello senare under 1969 tillfällig anställning på United Nations High Commission for Refugees (UNCHR) i Genève – det blev början till en 34 år lång karriär i FN-tjänst. Samtidigt som han arbetade avlade han under åren 1970-1974 sin doktorsexamen i filosofi vid Sorbonne.

I FN-tjänst 1969-2003

Efter att ha arbetat i Genève kom han att tjänstgöra åt UNHCR i Östpakistan/Bangladesh 1971-72 för att sedan verka i Sudan 1973-74, Cypern 1974-75, Mocambique 1976-77 och Peru 1978-1980. Åren 1981-83 arbetade de Mello för FN:s fredsbevarande styrkor i Libanon innan han 1983 igen började arbeta inom UNHCR, nu i Genève. Under 1991-93 var han särskilt sändebud för UNHCR i Kambodja för att sedan verka i Bosnien 1993-94 innan han återvände till Genève för arbete där 1995-96. Därefter arbetade han i Rwanda och Tanzania i två månader under 1996. Han tjänstgjorde slutligen i New York 1998-99, Kosovo 1999, Östtimor 1999-2002, Genève 2002-2003 och Irak 2003. I Bagdad omkom de Mello i ett terrordåd riktat mot FN den 19 augusti i vilket inalles 23 människor dödades, varav 16 var från FN.

Jag minns väl att detta dåd uppmärksammades mycket i medierna och att Jan Eliasson i TV-nyheterna talade om de Mello som en blivande generalsekreterare för FN. I boken framkommer det att de Mello själv ville bli generalsekreterare. Intrycken jag fick är att han levde

dygnet runt med sitt arbete och att han var ytterst lojal mot FN, en organisation som man onekligen får goda inblickar i. Det märktes tydligt att de Mello hade omfattande erfarenheter av FN-arbete när jag 2002 gick på en föreläsning han höll i Stockholm.

I Östtimor 1999-2002

Tre av bokens 22 kapitel handlar om Östtimor. Först beskrivs situationen före, under och efter folkomröstningen den 30 augusti 1999. de Mello var då undergeneralsekreterare för humanitära frågor och försökte samordna FN:s humanitära insatser efter att valresultatet hade offentliggjorts den 4 september. En förutsättning för att FN skulle kunna agera i Östtimor var att sätta stopp för den förstörelse-, plundrings- och våldsvåg som hade inletts samma dag. Kaoset började upphöra efter att FN:s säkerhetsråd den 15 september hade antagit en resolution om att skicka multi-nationella trupper ledda av Australien dit. De var på plats den 20 september. Den 25 oktober antog säkerhetsrådet en resolution som ledde till att United Nations Transitional Administration in East Timor (UNTAET) upprättades. Därmed fick FN all lagstiftande och verkställande makt i landet. Beslutet gjorde både Xanana Gusmão och José Ramos-Horta upprörda, men de kom att acceptera det. Efter att Algeriets förre utrikesminister hade tackat nej till FN-chefen Kofi Annans förfrågan om att leda UNTAET gick frågan till de Mello som tackade ja (och tog tjänstledigt från sin befattning). Med sedvanlig intensitet förberedde han sig för uppdraget som kom att präglas av en brist i FN-resolutionen från den 25 oktober: hur makten skulle delas med östtimoreserna och hur deras dagliga ekonomiska och fysiska trygghet skulle tillgodoses.

UNTAET-chefen kom till Dili i november 1999 med ambitionen att sköta uppdraget väl i ett läge då FN:s anseende hade försämrats drastiskt efter krigsutbrottet i före detta Jugoslavien i början av 1990-talet och folkmordet i Rwanda 1994. Vid ankomsten hade de flesta milismän flytt till Västtimor och FN stod enat bakom landets önskemål om självständighet. de Mello blev chockad när han såg den oerhörda förödelsen på plats. Och han fick ta itu med problemet att få fram yrkesfolk som det rädde akut brist på. En rad andra frågor som att bygga upp infrastrukturen, normalisera relationerna med Indonesien, skriva en författning m.m. behövde också lösas. För att klara av alla uppgifter som pockade på en lösning sökte de Mello själv upp Gusmão som var den självskrivne ledaren i landet. I december upprättas National Consultative Council som ett rådgivande organ för östtimoreserna. Där kunde de framföra sina åsikter och det kom att fungera som ett diskussionsforum. Att FN nu styrde skapade frustration i landet. de Mello underströk gång på gång att FN var där för att förbereda östtimoreserna för att ta över styret själva. Arbetet med att utbilda befolkningen och att återställa statlig och kommunal service gick dock inget vidare. Ett misstag av UNTAET var att hyra in två fartyg för hotell-

inkvartering, eftersom de för lokalbefolkningen framstod som lyxkryssare.

I början av år 2000 ersattes de multi-nationella trupperna av fredsbevarande FN-soldater vid en tid då det gick rykten om att den pro-indonesiska milisen planerade att återvända från Västtimor. Säkerheten var inte helt garanterad: en FN-soldat dödades vid gränsen och tre FN-medarbetare dödades i Västtimor under året. de Mello arbetade för att förbättra FN-polisens insatser. Rättegångar började hållas för allvarliga brott. Med tiden blev frågan om hur makten skulle överföras till östtimoreserna alltmer brännande och under 2000 blev Horta "utrikesminister på riktigt." I augusti 2001 hölls val till en konstituerande församling som skrev en författning som ratificerades i mars 2002. Presidentval hölls i april innan Östtimor blev självständigt den 20 maj samma år. Dessförinnan hade de Mello bidragit till att en överenskommelse hade nåtts med Australien som gav Östtimor 90% av intäkterna från ett gemensamt ut-

vinningsområde av olja i Timorhavet. Eftersom olja är Östtimors viktigaste inkomstkälla var avtalet betydelsefullt. Kofi Annan överlämnade den 20 maj officiellt suveräniteten från FN till Östtimor. Dagen därefter lämnade de Mello Östtimor. Att han hade betytt mycket för landet framkommer tydligt i och med att biskop Carlos Felipe Belo i Dili efter att hans död hade blivit känd nämnde hans namn i samband med att en ceremoni hölls där man begravde dem som hade dötts under självständighetskampen mot Indonesien.

Sammanfattningsvis ger boken en mycket god bild av de Mellos liv och är den mest utförliga bok jag någonsin läst om FN. Och genom att den är fokuserad på en persons liv blir det lättare att förstå hur FN fungerade under hans 34 år inom organisationen. Därför vill jag varmt rekommendera boken för alla som är intresserade av FN och vill veta om Östtimor under FN-styret 1999-2002.

Gabriel Jonsson

Bistånd på annat sätt

Två diktaturer ger, var och en på sitt sätt, effektivt bistånd till Östtimor. Kinas bistånd är mer synligt än de flesta andra biståndsgivares, ty de bygger offentliga byggnader. Kubas bistånd påverkar många människor direkt genom alfabetisering och sjukvård.

Ger Kinas bistånd inflytande?

Den 24 augusti undertecknade kinesiska och östtimoresiska representanter en överenskommelse om att Kina ska bekosta bygget av ett nytt högkvarter för Timors armé och försvarsministerium för 8 miljoner dollar.

Östtimors premiärminister, Xanana Gusmão, tackade den kinesiska regeringen för finansieringen av landets nya militärhögkvarter. Cermonin bevitnades av representanter från andra bidragsgivare, bland andra den australiske ambassadören och andra utlänningar i Dili.

Vice premiärministern Jose Luis Guterres sade att den kinesiska hjälpen är mer realistisk. "Jag kan säga att den är mer synlig. Var och en som kommer till Timor får intrycket att den kinesiska närvaron är stor i Timor genom byggandet av stora projekt för landet". Kina har betalat för andra stora byggnader i Östtimor, till exempel presidentpalatset och utrikesministeriet. Östtimors regering köpte nyligen två patrullbåtar från Kina och de överlämnades i juni.

Gusmão säger att hans regering vill stärka det bilateral militära samarbetet med länder som ger stöd utan villkor, vilket kineserna klokt nog gör. Det skiljer dem från andra biståndsgivare. Många andras bistånd är knutet till villkor såsom att respektera mänskliga rättigheter, demokrati, laglydnad och yttrandefrihet. En del av dessa villkor har stört Östtimors ledare. Den tidigare

gerillaledaren sade att det inte vore legitimt för andra länder att försöka hindra Östtimor från att ta emot militär utbildning från Kina.

Dili agerar för att minska oro för närmande till Kina

Australien förblir Östtimors strategiska partner, säger landets utrikesminister Zacarias da Costa. Han sade att australiska farhågor för ökande kinesiskt inflytande på hans lilla land är "grundlösa".

"Våra relationer med Australien, med USA, inom säkerhetssektorn förbättras och stärks och jag förstår inte varför premiärministerns uttalande skulle orsaka en mängd bekymmer i Australien", sade han.

Premiärminister Xanana Gusmão skapade ny oro i australiska strategikretsar med ett tal i förra veckan, som prisade Kinas villkorslösa bistånd, när han tackade för det nya försvarshögkvarteret, och ökade sannolikheten för kinesisk utbildning av Östtimors militär.

Men da Costa, som har spelat en ledande roll i förhandlingarna med Beijing nyligen, sade till *The Australian* att hans regerings intresse för främjande av de kinesiska relationerna gällde handel och investeringar.

"Det är bara handel och jag tror att inte ens Beijing funderar på en strategisk militär närvaro i Östtimor, vilket många i Australien för tillfället försöker säga", sade han.

Utrikesministern sade också att Dili var redo att återuppta diskussioner med varje ny regering i Canberra om Julia Gillards förslag för ett regionalt centrum för hantering av flyktingar. Men han gjorde klart att processen skulle bli långvarig och möta stora hinder på den öst-

B

Porto betalt

Avsändare:
Östtimorkommittén
c/o Pollak
Wiboms väg 12
171 60 SOLNA

Kom ihåg att anmäla adressändring.

timoresiska sidan.

Men da Costa uttryckte tillförsikt över att de australisk-östtimoresiska banden skulle vara i grunden opåverkade oavsett vilket parti som bildar regering. Han sade att Tony Abbott och Julia Gillard genuint förpliktigt sig till förhållandet.

Och han rättfärdigade som "konstruktivt engagemang" Östtimors ökande diplomatiska utbyte med den burmesiska regimen och Frank Bainimaramas av militären stödda regering i Fiji, som Australien vill isolera diplomatiskt.

Dili-regeringen har för avsikt att förbättra relationerna inte bara med Australien och Indonesien utan också med ASEAN, Kina, Japan, Sydkorea och öländerna i Stilla havet.

da Costa, som den här månaden gästade Burmas utrikesminister, Nyan Win, och kommer att göra ett återbesök för att främja handelsrelationerna, sade att hans regering inte var rädd för att ta upp frågor om mänskliga rättigheter och politisk frihet med den burmesiska regimen och Fiji. Men den förblir förpliktigt till Östtimors primära säkerhetsrelationer.

"Vi är på det klara med att när det gäller säkerhet och försvarssamarbete med Australien, med USA, med Portugal (Östtimors forna kolonialmakt) och Japan", sade da Costa. "Till dem som är bekymrade över vårt växande samarbete med Kina vill jag bara säga att det är grundlöst."

Inte ens i handeln, sade han, kan Kinas inflytande jämföras med Australiens. Kinas handel med Östtimor 2008 var officiellt värd 10,4 miljoner dollar, Australiens 37,5 miljoner, Singapores 54,3 miljoner och den forna ockupationsmakten Indonesiens 102,1 miljoner.

Värdet av Kinas senaste bistånd i form av nya officiella byggnader, bland andra da Costas utrikesministerium och det planerade försvarshögkvarteret överstiger 21 miljoner USA-dollar, men det omfattar också betydande utbildning av statstjänstemän och teknisk utveckling. Australien ger omkring 100 miljoner dollar i bistånd till Östtimor i år.

Om Australiens förslag för ett regionalt flyktingcentrum i Östtimor sade da Costa att Östtimor vill ha en vittomspännande humanitärt centrerad lösning.

Alfabetisering och sjukvård

Tack för Kubas alfabetiseringshjälp

José Ramos-Horta tackade för Kubas bidrag till utbildningen i sitt land, när han förklarade distriktet Oecusse fritt från analfabetism. Oecusse är det första av landets 13 distrikt som nått detta mål tack vare hjälpen med att använda "Ja, jag kan", ett alfabetiseringsmaterial från kubanska konsulter.

Ramos-Horta konstaterade att Kuba har samarbetat med många andra länder i tredje världen utan att be om någonting i gengäld, trots den ekonomiska aggression som ön har varit utsatt för av USA i nästan ett halvsekel.

Presidenten sade att de nyexaminerade kommer att få tillfälle att fortsätta sin utbildning till och med universitetsnivå och bli läkare och till och med ministrar.

Kubas ambassadör Ramon Hernandez sade att 67.703 människor i Östtimor har lärt sig läsa och skriva och han väntar sig att landet kommer att vara fritt från analfabetism 2012.

Sjukvård

De första 18 läkarna utbildade på Kuba examinerades häromdagen och kommer nu att avsluta sin utbildning på universitetet i Östtimor. Under de kommande två åren kommer ytterligare 400 studenter att avsluta sina studier till läkare på Kuba. Den andra delen av Kubas bistånd till sjukvården i Östtimor består av över hundra kubanska läkare, som arbetar i Östtimor, företrädesvis på landsbygden, där de ger gratis sjukvård. När de östtimoresiska läkarna är färdigutbildade kommer de att ersätta kubanerna.

Universitetet i Dili behöver utöka sin kapacitet för att kunna ta emot de från Kuba återvändande studenterna och Kuba har för avsikt att bidra till detta. Tidigare i år diskuterades denna fråga för första gången mellan Australiens och Kubas utrikesministrar vid ett möte i Perth och ett samarbete är tänkbart.

Tommy Pollák

Källor: *Tempo Semanal*
Peter Alford/*The Australian*
ACN/Prensa Latina
Ash Pemberton/*Green Left Weekly* nr 852